

Оријана Вуковић, библиотекар

ЈУ Народна и универзитетска библиотека Републике Српске

orijana.vukovic@nub.rs

УДК: 027.022(497.6 Бања Лука):027.625

DOI: 10.7251/BSCSR1908153V

ЗАВИЧАЈНЕ ЗБИРКЕ У ФУНКЦИЈИ ПРОМОВИСАЊА ЛОКАЛНЕ ИСТОРИЈЕ, КУЛТУРЕ И ОБИЧАЈА СА АКЦЕНТОМ НА МЛАДУ ПОПУЛАЦИЈУ

Апстракт: Завичајна збирка, као мјесто гдје се прикупља и баштини грађа повезана са завичајем и локалном заједницом, изузетно је важна за формирање става популације одређеног краја о том крају. Веома је битно нагласити потребу развијања свијести код локалног становништва о важности прикупљања, чувања и пружања на кориштење завичајне грађе. Завичајна збирка би, издвајањем посебних колекција посвећених одређеним временским раздобљима битним за историју и културу локалне заједнице, требало да омогући информисање и подробније упознавање са тим областима и одређеним периодима. Такође, могуће је формирати издвојене колекције посвеће личностима или групама личности које су обиљежили једно раздобље одређеног завичајног простора.

Становништво, које настањује одређени завичајни простор, требало би посредством различитих предавања, радионица, изложби или наградних конкурса припремити, упознати и подстакнути да се информише и образује о свом завичају, особама које су битне за његов живот, о развоју културе и обичаја. Требало би унаприједити рад завичајних збирки у складу са временом, извршити што свеобухватнију дигитализацију колекције, повезивање са друштвеним мрежама и приближавање млађим нараштајима.

Кључне ријечи: народна библиотека, завичајна збирка, промовисање локалне историје, културе и обичаја, формирање издвојених колекција, прилагођавање савременим технологијама.

Увод

Босна и Херцеговина, Република Српска и Бањалука су у протеклих више од 25 година доживјели велике промјене и миграције становништва. У свом раду ћу настојати да

представим могућности које Завичајна збирка Народне и универзитетске библиотеке РС пружа у упознавању становништва са прошлошћу нашега града.

Посебан акценат у раду Завичајог ођељења требало би ставити управо на популацију која се у протеклих 25 година доселила у Бањалуку, као и на основце и тинејџере које је неопходно информисати о могућностима које им нуди Завичајна збирка Народне и универзитетске библиотеке РС. Неопходно их је упознати са чињеницом да би библиотека требало да буде полазна тачка приликом свих њихових радова повезаних са градом Бањалука.

Овај рад би требало да прикаже и неке идеје како то урадити у Народној и универзитетској библиотеци РС. Као могућност намеће се формирање издвојене колекције посвећене публикацијама које говоре о историји града. Такође, веома интересантна је идеја о стварању колекције дјечијих писаца који су рођени и живјели у Бањалуци, те су у периоду од половине шездесетих година прошлог вијека имали веома плодно и значајно стваралаштво. Неки од тих аутора дио су обавезне школске лектире и уџбеника српског језика и књижевности.

Улога и задатак завичајних фондова

Једна од најопштијих дефиниција завичајног фонда истиче да је ријеч о збирци чији је основни задатак прикупљање и баштињење грађе која се односи на одређени завичај. Народне библиотеке би требало да обезбиједе функционисање завичајних фондова који би прикупљали, чували и давали на кориштење монографија које су написали писци који су рођени и живе на територији одређеног завичаја или су писали о њему. Наравно, ту су и дјела која су штампана на подручју завичаја, иако је то један упитан посао с обзиром на његову сврсисходност, недостатак простора у библиотекама и опретећивање фонда. Не смије се заборавити некњижна грађа,

часописи, сав ситни материјал који би требало да буде предмет завичајних збирки.

Значај завичајног фонда за једну локалну заједницу, његову популацију, а посебно младе генерације, изузетно је наглашен и важан. Протеклих тридесетак година наши географски простори доживјели су велике промјене. Многе генерације су напустиле подручје свог завичаја и изгубиле га, док је велики број људи добио нови завичај. Већина њих нису довољно или нису уопште упознати са историјом новог завичаја, његовим развојним периодима, умјетницима и значајним особама које су ту живјеле и стварале.

Миграције становништва наметнуле су и једну сасвим нову улогу „завичајним библиотекарима“. Њихов рад би великим дијелом требало да се усмјери на упознавање нових становника са новим завичајем. Неопходно је приближити им историју, културу, обичаје и живот нове заједнице како би се што лакше и успјешније прилагодили новом друштвеном животу.

Вриједност завичајних фондова и планови њиховог развоја

„Научна, историјска, уметничка и документациона вредност завичајних фондова омогућава мултидисциплинарно расветљавање особености једног подручја. Промоција свјесности о културном наслеђу и локалној култури је основни постулат њиховог постојања, као и очување посебности и националног идентитета у глобалном друштву.“¹

У глобалном надирању протекли вијек је показао праву агресивност у намјери да стандардизује, не само форму већ и суштину знања. Уколико се благовремено не покрене формирање завичајне библиотеке у логичну и недјељиву

¹ Стефановић, Марјана. Завичајно одељење – а, шта вам је то?. // Крагујевачко читалиште : лист Народне библиотеке „Вук Караџић“ XV, 30 (2010), стр. 7-8.

цјелину, са прецизним планом о понуди крајњем кориснику, намеће се бојазан да ће много тога нестати и остати у забораву. Завичајна одјељења би требало да буду та која својим специфичним садржајем полако, али сигурно преузимају примат у библиотечкој дјелатности.

Данашњи статус завичајних одјељења у многим елементима не одговара захтјевима времена и потребама локалне популације. Завичајни фондови су најчешће смјештени у неадекватним просотрима у библиотекама који су недоступни и невидљиви корисницима. Самим тим, корисници су потпуно неупућени у чињеницу да су библиотеке мјеста у којима дјелују и ови посебни фондови и да су им доступни за коришћење.

Народне библиотеке би, уколико већ нису, што скорије морале да направе прецизан план како завичајни фонд учинити видљивим, доступним и потребним крајњим корисницима. Библиотеке које немају издвојене колекције унутар завичајних фондова требало би да их осмисле према истраженим приоритетима и започну са њиховим формирањем.

Планови у Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске

Када је ријеч о Народној и универзитетској библиотеци РС, као један од потенцијалних послова требало би да буде издвајање колекције посвећене историјском развоју Бањалуке. Посматрајући и евидентирајући захтјеве корисника, ово је тема која је из године у годину врло тражена. Особе које најчешће траже публикације посвећене историји града су средњошколци који припремају разне презентације, матурске радове, као и научни радници који се баве истраживањима. Неопходно је објединити све монографске публикације, фотографије и другу некњижну грађу које се бави искључиво историјским развојем Бањалуке у једну цјелину, направити

библиографију и олакшати посао библиотекарима и научним радницима.

Веома занимљива идеја је и издвајање колекције дјечијих писаца који су стварали у Бањалуци у периоду од половине шездесетих година прошлог вијека. Ријеч је о веома плодним књижевницима као што су Станко Ракита, Ранко Павловић, Исмет Бекрић, Насиха Капицић Хаџић, Ранко Рисојевић и други. Многи од њих су дио обавезне школске лектуре у нашем образовном систему.

Један од примјера посебне колекције који постоји у НУБ РС је легат Слободана Драгаша, првог бањалучког академског вајара. У његовој личној библиотеци налази се 320 наслова из области умјетности, религије и еротике. На интернет страници библиотеке могуће је прегледати библиографију публикација из Легата Слободана Драгаша у пдф формату.²

Такође, као посебна колекција, на интернет страници библиотеке, издвојена је дигитализована оставштина бањалучког академика Владе Милошевића.³

Упознавање локалног становништва са завичајном збирком

Наравно, све ове потенцијалне идеје захтијевају додатно ангажовање библиотечких радника који раде са завичајним фодном. Ријеч је о веома комплексним и обимним пословима, базираним на истраживачком раду који захтијева доста времена и знања библиотекара. Особе које раде у завичајним библиотекама требало би да су добро упознате са завичајем у којем живе и који стручно „обрађују“ – са његовом историјом, културом, спортом, научним радом и свиме што је битно за локалну заједницу. Веома је важно да се додатно заинтересују

² <http://nub.rs/zbirke/posebne-zbirke/biblioteke-celine-i-legati/vise-o-legatu-slobodana-dragasa/>

³ <http://www.vladomilosevic.rs.ba/>

за ову врсту посла, али и да добију подршку и разумијевање колега у установи у којој раде.

Библиотекари из Народне библиотеке „Стеван Сремац“ у Нишу препознали су потребу да се код свих колега библиотекара његује осјећај припадности локалној заједници, развија став да набавка грађе није посао који „није у мом опису послова“ већ љубав и поштивање прошлости, садашњости и будућности мјеста у којем живимо. Досељенике треба разумети и помоћи им да се уклопе у средину у којој живе.⁴

Библиотекари би акценат свог дјеловања морали ставити на младу популацију, ученике основних и средњих школа како би их што подробније и комплексније упознали са њиховим завичајем. У сарадњи са основним школама могле би се организовати посјете завичајним фондовима и презентације посебних колекција. У договору са њиховим наставницима, ученици би могли направити кратка представљања неких познатих особа које су можда похађале њихову основну школу или су некако повезане са њиховим школама.

На примјер, Бањалука је град који је познат по неколико великих спортских клубова и спортиста који су освајали олимпијске медаље, што би могло да буде предмет презентација старијих основаца и средњошколаца. Са свим овим чињеницама завичајни библиотекари би могли да упознају младе становнике свог града и помогну им да нађу неопходну литературу, фотографије и документе који би им били корисни у њиховом раду.

Такође, не смијемо заобићи ни актуелне ствараоце из завичаја, па би се могли направити разни тематски сусрети са младима на којима би се они упознали са њима и њиховим радом.

⁴ Усп. Исто.

Прилагођавање рада новим корисницима и новим технологијама

Све то је потребно прилагодити времену у којем живимо. Традиционални начини пружања и коришћења услуга у библиотекама пролази кроз велике и убрзане промјене. Потребно је да ове установе буду спремне на њих, а нарочито на долазак нових корисника са свим њиховим специфичностима. Јавна библиотека има велике могућности да буде значајан чинилац остваривања права младих на информације, на доживотно учење, права на слободно вријеме.

„Развојем технологија долази и до развоја нових услуга. Не мењају се само формати и врсте библиотечке грађе. Промене су присутне и у начинима креирања, обраде и претраге информација. Млади библиотечки корисници данас потрагу за информацијама започињу на веб-страницама. Они имају јаку потребу за визуелним и интерактивним изражавањем, тако да се све активности, манифестације, програми у библиотеци могу и морају убрзо појавити, приказати и на друштвеним мрежама. Ово иде у прилог и сталним настојањима библиотека да свој рад учине видљивим у заједници.“⁵

Сходно томе, завичајни библиотекари би требало да свој рад прошире у тим правцима. Потребно је прије свега комплетну завичајну грађу уврстити у електронске каталоге, уколико то већ није учињено. Битно је направити прецизан план дигитализације завичајне збирке како би се сачувала, те постала доступна корисницима.

Када је ријеч о младима који велики дио свог свакодневног живота проводе на разним друштвеним мрежама, завичајне библиотеке би требало да се упусте и у те активности. Библиотекари би морали редовно освјежавти информације о

⁵ Матијевић, Милица. Библиотеке и тинејџери: приказ изабраних пројеката и програма намијењених младима у неким библиотекама Србије. // Вјесник библиотекара Хрватске 60, 1 (2017), 193-204.

завичајним фондовима на званичним интернет презентацијама њихових библиотека. С времена на вријеме би требало да на фејсбук страници библиотеке подсјете на колекције које посједују, да објављују неке завичајне фотографије, плакате, подсећају на особе, догађаје и значајне датуме битне за завичај.

Закључак

Као закључак ове презентације могла бих навести цитат из књиге Дејана Вукићевића „Завичајни фондови“ који каже „Значај завичајног фонда је и едукативно-образовни, јер је од велике користи ученичкој и студентској популацији. Брижљиво прикупљена завичајна грађа, обрађена према утврђеним стандардима, правилно похрањена и тако спремљена за коришћење представља аутентичан (неретко јединствен) материјал за проучавање једног краја.“

Литература

1. Вукићевић, Дејан. Завичајни фондови. Београд : Службени гласник; Инђија : Народна библиотека „Др Ђорђе Натошевић“, 2011.
2. Стефановић, Марјана. Завичајно одељење – а, шта вам је то?. // Крагујевачко читалиште : лист Народне библиотеке „Вук Караџић“ XV, 30 (2010)
3. Матијевић, Милица. Библиотеке и тинејџери: приказ изабраних пројеката и програма намијењених младима у неким библиотекама Србије. // Вјесник библиотекара Хрватске 60, 1 (2017), 193-204.
4. Брофи, Питер. Библиотека у двадесет првом веку: нове услуге за информационо доба. Београд: Clio, 2005.

LOCAL COLLECTIONS, PROMOTING LOCAL HISTORY, CULTURE AND CUSTOMS WITH AN EMPHASIS ON THE YOUNG

Abstract: The local history collection, as a place where all material connected to local history and community is gathered and amassed, is of exceptional

importance when it comes to forming an opinion of the population of a certain area about said area. It is very important to accentuate the need for developing consciousness in the local populace about the importance of gathering, preserving, and keeping the local history collection open for use.

The local history collection should, by separating special collection dedicated to certain time periods important to the history and culture of the local community, enable informative and more detailed introduction with those fields and certain time periods. It is as well possible to form separate collections dedicated to personalities or groups of people who left a mark on a period of time of a certain local history place.

The populace which inhabits a given local history place should, via various lectures, workshops, exhibits or award try-outs, be prepared, familiarized and enticed into informing and educating themselves about their own heritage, people who were important for its life, as well as development of culture and traditions.

The work of local history collections should be advanced in accordance with time, and perform a comprehensive digitalization of the collection, connecting with social networks and approaching younger generation.

Key words: national library, local history collection, promoting local history, culture and traditions, forming separate collections, adapting to modern technology.
